

УДК 159.9:331.462

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ ДЛЯ АПК

Василенко В.В.¹, Мірських Г.О.², Герасименко В.П.³

¹ д-р. техн. наук, професор, ВП НУБіП України "Ніжинський агротехнічний інститут", м. Ніжин;

² канд. техн. наук, доцент, НУБіП України, м.Київ

³ асистент, ВП НУБіП України "Ніжинський агротехнічний інститут", м. Ніжин

Анотація

Психологічні властивості суб'єкта професійної діяльності багато в чому визначають його можливості проявити себе як професіонала високого рівня. Для цього необхідне співпадіння психологічних властивостей вказаного суб'єкта з його соціально-психологічним типом, якому відповідає його діяльність у професійному просторі. В статті наведені результати досліджень щодо розроблення алгоритму встановлення вказаного співпадіння і його врахування в просторі набуття вищої освіти з електроенергетичних спеціальностей, які володіють властивістю поліморфізму. Зокрема, здійснено аналіз професій електроенергетичного спрямування, на прикладі яких розкрита структура відповідних алгоритмів і сформульовані умови їх застосування.

Ключові слова: психологія особистості, професійна діяльність, соціально-психологічний тип, вища освіта

Abstract

The psychological properties of the professional activity subject largely determine his ability to manifest himself as a high-level professional. This requires to coincidence of the psychological properties of the subject with the socio-psychological type, which corresponds to his activities in the professional space. This is true for the polymorphous professions, in which several activities are carried out, each of which requires of the certain socio-psychological type properties. The article results of an algorithm research for the establishment of this coincidence and its inclusion in the area of

higher education acquisition with the specialties that inherent in polymorphism are presents. In particular, the analysis of the engineering direction professions, on the example of which the structure of proposed algorithms and the formulated conditions of their application are revealed.

Keywords: psychology of personality, professional activity, socio-psychological type, higher education

Актуальність проблеми

Набуття вищої освіти відкриває перед людиною багато можливостей задовольнити свої матеріальні та духовні потреби. Особливо це проявляється за умови оволодіння у вищому навчальному закладі (ВНЗ) професією, спрямованою на реалізацію декількох видів професійної діяльності. Незважаючи на те, що вказані види діяльності, як правило, спрямовані на досягнення однієї цілі, вони можуть суттєво різнитися за змістом. Звичайно, на сьогодні більшість вказаних різних за змістом видів діяльності в рамках однієї професії виконується різними особами, однак, різну за змістом професійну діяльність нерідко здійснюють фахівці, які мають однакову спеціальність, закінчили один і той самий ВНЗ, отримали однакову кваліфікацію.

Наведене актуалізує питання вибору суб'єктом професійного простору такого виду діяльності в рамках набутої професії, де він здатен найефективнішим чином проявити свої професійні властивості, досягти успішності, матеріального і духовного задоволення власних потреб. Одночасно, звичайно, актуалізуються питання щодо місця і ролі ВНЗ в підготовці фахівців, готових до роботи в умовах поліморфного професійного простору.

Постановка задачі

Виходячи із сутності загальної спрямованості сучасної освітньої мети, задача полягає в тому, щоб в просторі вищої освіти створити умови, за яких в рамках отримання суб'єктом у ВНЗ знань, пов'язаних з вибраною спеціальністю, надати цьому суб'єкту інформацію щодо його особистісних властивостей і забезпечити можливість отримати необхідну базу знань для подальшої успішної діяльності саме в тому напрямку, який в найбільшій мірі відповідає його особистісним властивостям та інтересам. Вирішення цієї задачі пов'язане з

Сучасні проблеми та технології аграрного сектору України

вивченням структури спеціальності, вибору відповідних навчальних модулів, зміст яких прив'язаний до того чи іншого виду діяльності, а також, звичайно, корегування організація навчального процесу.

Мета роботи

Мета даної роботи полягає в обґрунтуванні базових основ розкриття змісту і сутності окремих видів діяльності, що здійснюються в рамках тої чи іншої спеціальності, з прив'язкою вказаної діяльності до особистісних властивостей та інтересу студента.

Викладання основного матеріалу

Сучасна орієнтована на гуманістичні цінності освітня програма спирається на особистісно-розвиваючу освітню модель, яка передбачає надання студенту ВНЗ не тільки відповідних спеціальних знань, вмій та навичок, але й усвідомлення та розвинення особистісних властивостей, що в подальшому мають сприяти його успішності у професійному середовищі.

Особистісно-розвиваюча освітня модель передбачає, серед іншого, надання кожному студенту інформації щодо його психологічних властивостей та відповідних цим властивостям видів професійної діяльності, які реалізуються в рамках вибраної ним спеціальності. Адже саме за такої відповідності найімовірніше досягнення фахівцем найбільших успіхів.

Для цілей даної роботи авторами відібрана класифікація Д. Холланда, в основу якої покладена обґрунтована психологічна концепція, що поєднує теорію особистості з теорією вибору професії. Згідно цієї класифікації успішність професійної діяльності суб'єкта визначається такими його психологічними властивостями як ціннісні орієнтації, інтереси, установки, відношення, мотиви та ін., при цьому головними компонентами в даному контексті вважаються інтереси та ціннісні орієнтації суб'єкта.

Прогнозуючи спрямування успішності та кар'єрного зростання фахівця необхідно враховувати, що за будь-яких умов професійна діяльність здійснюється людиною у відповідному тотальному оточуючому середовищі, з яким дана людина взаємодіє як цілісна система, де психологічні властивості, свідомість та діяльність постають у єдності [2]. За відповідних умов (особливо при суттєвому

Сучасні проблеми та технології аграрного сектору України

розвиненні таких властивостей як воля, цілеспрямованість, відповідальність та ін.) людина на протязі свого професійного життя може успішно займатися різними видами діяльності (паралельно або послідовно у різні роки), що, нерідко, потребують психологічних властивостей, притаманних різним психологічним типам. Однак успішності та кар'єрного зростання здебільше досягають саме ті фахівці, стартові умови професійної діяльності котрих характеризуються відповідністю цій діяльності їх психологічних властивостей. Винятки з цього висновку зазвичай «прив'язані» до особистостей неординарних, цілеспрямованих і вольових, а отже пересічно можна вважати такими, що підтверджують вказаний висновок.

Звичайно, кожна професія (спеціальність) характеризуватиметься притаманними саме їй видами діяльності. Своєчасне надання студенту інформації щодо його психологічних властивостей з відповідним прогнозуванням його успішності у визначених видах діяльності на теренах вибраної професії сприяє гуманізації освітнього простору, орієнтації навчального процесу на особистість студента, надання йому права самостійно прийняти обґрунтоване рішення щодо подальшого розвинення тих чи інших психологічних властивостей та продовження оволодівати вибраною професією з акцентом на відповідні види професійної діяльності.

Відмітимо, що викладачами фахових дисциплін у ВНЗ є, зазвичай, спеціалісти з відповідних професій (або, принаймні, випускники ВНЗ за відповідними професійними напрямками). Зважаючи на це, одним з видів професійної діяльності на теренах будь-якої професії слід вважати педагогічну діяльність з викладання фахових дисциплін і розглядати її як один з видів професійної діяльності, де випускник ВНЗ з відповідними особистісними властивостями здатен досягти успішності та кар'єрного зростання.

З урахуванням наведеного, у просторі професій, пов'язаних зі створенням та експлуатацією матеріальних об'єктів електротехнічного призначення, було виділено сім видів професійної діяльності, а саме:

- науково-дослідна - спрямована на розширення наявної бази знань щодо методів моделювання матеріальних об'єктів та технологічних

Сучасні проблеми та технології аграрного сектору України

процесів, на реалізацію різноманітних наукових досліджень як теоретичного, так і експериментального характеру та ін.;

- проектна - спрямована на розроблення матеріальних об'єктів та електротехнологічних процесів на підставі наявних знань, алгоритмів та математичних моделей;

- експлуатаційна - пов'язана з використанням та технічним обслуговуванням матеріальних об'єктів та процесів;

- організаційно-управлінська - спрямована на організацію діяльності та управління колективами фахівців;

- підприємницька - пов'язана з організацією відповідних підприємницьких структур, планування та ведення господарської діяльності, з придбанням та/або продажем готових до експлуатації матеріальних об'єктів та/або відповідної технічної документації тощо;

- педагогічна - пов'язана з викладанням спеціальних дисциплін та розробленням відповідного методичного забезпечення.

Звичайно, всі види діяльності, які реалізуються в рамках даної спеціальності, як правило, неможливо врахувати під час викладання будь-якої фахової дисципліни. Але за будь-яких умов кожен студент має бути поінформований про багатоваріантність вибраної ним спеціальності, усвідомлювати цей поліморфізм та можливість в рамках саме вибраної спеціальності задовольнити свої потреби щодо власного матеріального благополуччя.

Проведені авторами дослідження дозволили співставити виділені види професійної діяльності з психологічними типами, що визначені прийнятою за основу класифікацією.

Науково-дослідна діяльність

Найважливішими властивостями особистості фахівця, що надають йому успішності у науково-дослідній діяльності, є схильність до теоретичної роботи; проявлення інтересу до узагальнення отриманої інформації та формулювання узагальнюючих висновків; творче мислення та ініціативність; вміння виділити з наявної інформації головне та перспективне; схильність до індивідуальних дій, самостійність та незалежність. Менш суттєвими є виконавча дисциплінованість та точність у стандартних ситуаціях; спрямованість на отримання кінцевого результату; планування своїх дій та чітке

Сучасні проблеми та технології аграрного сектору України

дотримання сформованого плану; комунікабельність, вміння спілкуватися, спрямованість на колективні дії; інтерес до інших людей, розуміння їх бажань; емоційна сталість; словесно-логічна пам'ять та образність мови; ретельне ставлення до свого зовнішнього вигляду та ін.

Проектна діяльність

К властивостям особистості, що сприяють її успішності у проектній діяльності слід віднести: високий рівень розвинення просторової уявності; творче мислення та ініціативність; націленість на кінцевий результат під час розв'язання задач, креативність мислення і здатність до евристичних побудов; вміння виділити головне та перспективне з наявної інформації; висока відповідальність; вміння спілкуватися з колегами та працювати у колективі та ін. Менш важливими особистісними властивостями для успішної проектної діяльності є відношення до свого зовнішнього вигляду; словесно-логічна пам'ять; відкритість, інтерес до інших людей та ін.

Експлуатаційна діяльність

В діяльності з експлуатації матеріальних об'єктів успішності досягають фахівці, яким притаманні: емоційна сталість; надійність в роботі; працездатність; особистісна організованість та виконавча дисциплінованість; високий рівень самоконтролю; спрямування на кінцевий результат та роботу у колективі; твереза оцінка своїх можливостей; надання переваги доступним цілям та ін. Менш суттєвими для експлуатаційної діяльності є такі особистісні властивості фахівця як словесно-логічна пам'ять; попереднє планування дій та дотримання сформованого плану; схильності до теоретичних розрахунків; ретельне ставлення до свого зовнішнього вигляду; розуміння інших людей та ін.; небажаними властивостями особистості фахівців, що займаються експлуатаційною діяльністю, є амбіційність та схильність до ризикованих дій.

Організаційно-управлінська діяльність

Для осіб, що займаються організаційно-управлінською діяльністю найсуттєвішими є: емоційна сталість; надійність роботи; витриманість; працездатність; здатність не розгубитися у надзвичайних ситуаціях; інтерес до особистості інших людей, розуміння їх потреб та бажань;

Сучасні проблеми та технології аграрного сектору України

особистісна організованість та самоконтроль; ретельне ставлення до свого зовнішнього виду; високий рівень розвинення вольових властивостей; спрямування на колективні дії та співробітництво та ін.

Підприємницька діяльність

Підприємницька діяльність в галузі створення та експлуатації матеріальних об'єктів перш за все потребує від фахівця спрямування на досягнення успіху у розпочатій справі; комунікабельності; вольових властивостей; настирливості; амбіційності; ризикованості; практичності і кмітливості та ін. Цей вид діяльності, як правило, не потребує розвиненого просторового уявлення; рефлексії; словесно-логічної пам'яті, виконавчої дисциплінованості, здатності до евристичних побудов та ін.

Педагогічна діяльність

Ефективна та успішна діяльність з викладання спеціальних дисциплін досягається переважно фахівцями, яким притаманні: словесно-логічна пам'ять; інтерес до особистості та індивідуальних властивостей людей, розуміння їх бажань та інтересів; товариськість; висока відповідальність, внутрішня чесність та совісність; здібності до самоосвіти та роботи з інформацією; схильності до теоретичної діяльності. Менш суттєвими по значущості властивостями, якими має володіти фахівець для успішного викладання спеціальних дисциплін є: рівень амбіційності; вольові якості, спрямування на досягнення кінцевого результату, схильність до індивідуальних дій.

Відмітимо одну з суттєвих особливостей педагогічної діяльності з викладання спеціальних дисциплін у ВНЗ. Успішність в цьому виді професійної діяльності визначається науковим ступенем та вченим званням, які присвоєні фахівцю за результатами відповідних професійних досягнень. При цьому науковий ступень (який суттєво впливає і на присвоєння визначеного вченого звання), як правило призначається за досягнення фахівця у науково-дослідній діяльності. Порівняльний аналіз психічних властивостей, що сприяють успішності фахівця у викладацькій та науково-дослідній діяльності показує їх визначені відмінності, а то й протилежності (наприклад, за такими властивостями як словесно-логічна пам'ять, відношення до образності мови та зовнішнього вигляду, комунікабельність та ін.). Цим

Сучасні проблеми та технології аграрного сектору України

пояснюється, що чимало видатних вчених не займаються викладацькою діяльністю (або не досягають у ній значних успіхів), і, навпаки, чимало чудових викладачів спеціальних дисциплін, що користуються заслуженою повагою з боку колег та студентів, не мають наукових ступенів і наукових звань. За таких умов було б раціонально ширше впроваджувати у педагогічну практику присвоєння вчених звань доцента та професора активно працюючим викладачам, досягнення яких в області педагогіки підтверджується відповідними виданнями методичного та навчального спрямування, незалежно від наявності у них наукового ступеня.

Висновки

Психологічні властивості, якими обумовлюється успішність та кар'єрне зростання фахівця у визначеному виді професійної діяльності, віддзеркалюють відповідне професійне середовище з огляду на потреби цього середовища у суб'єктах саме з такими психологічними властивостями. Взаємодією психологічних властивостей фахівця з психологічними характеристиками цього середовища визначається поведінка фахівця, його задоволеність своїм положенням, наявністю мотивів до удосконалення та кар'єрного зростання. За умови, що професійна діяльність та тотальне оточуюче середовище відповідають психологічному типу людини, здебільше проявляється у її задоволенні своїм положенням; така людина працює з максимальною ефективністю і, як слідство, цінується керівництвом організації та просувається кар'єрними сходами. Навпаки особа, що здійснює професійну діяльність, яка не відповідає її психологічному типу, відчуває незадоволеність, бажання змінити діяльність, колектив, місце роботи; характеризується низькою мотивацією та малою ефективністю діяльності.

Як правило, молода людина, яка отримує спеціальність, не в змозі самотійно (і тим більше об'єктивно) оцінити, систематизувати свої психологічні властивості та співставити їх з характеристиками відповідної спеціальності, відповідного професійного середовища. Це актуалізує розроблення і впровадження відповідних алгоритмів надання студентам ВНЗ (а, краще й випускникам середніх шкіл та коледжів) інформації щодо їх особистих психологічних властивостей,

Сучасні проблеми та технології аграрного сектору України

одночасно з інформацією щодо психологічних характеристик відповідних видів професійної діяльності. Співставлення вказаної інформації дозволить молоді з більшою відповідальністю підходити до вибору професії, усвідомити її поліморфізм, визначити своє місце в професійному просторі.

Список використаних джерел

1. Зеер Э. Ф. Психология профессий. М.: Фонд «Мир», 2005. – 336 с.
2. Максименко С. Д. Психология личности / С. Д. Максименко, К. С. Максименко, М. В. Папуча // К.: ТОВ «КММ», 2007. – 296 с.